

TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISININ KADIN İSTİHDAMINA ETKİSİ

Uzm. Hem. Şeyda ÖZTUNA

Tokat Dr. Cevdet Aykan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Tokat, TÜRKİYE

Uzman Hemşire

0000-0002-0899-1377

ÖZET

Toplumsal cinsiyet tarihten günümüze kadının toplumsal konumunun ve istihdamının belirlenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren o toplumdaki cinsiyet algısına göre beslenir ve şekillenir. Kadınlar ve erkekler açısından farklı anlamlarda ifade edilen bu kavram, kadınları anaç ve istihdam dışında, erkekleri ise ataerkil ve istihdama dahil bir hayata göre hazırlar. Bireylerin sosyal çevresi, yaşadığı kültür gibi etkenler o toplumun toplumsal cinsiyet kavramındaki kadın ve erkeğe attığı sorumlulukların neticesinde ayrımcılığa sebebiyet verme olasılığı açısından da oldukça önemlidir.

Günümüzde biyolojik farklılıklarının dışında, toplumsal cinsiyet algısı nedeniyle kadına atfedilen rol ve sorumluluklar sonucunda birçok ayrımcı muameleye maruz kalarak kadın istihdamında zorluklar yaşanmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de toplam nüfusun yarıya yakını kadınların oluşturduğu bilindiğine göre, toplumsal cinsiyet kavram algısının kadın istihdamında ayrımcı yaklaşımlarla sonuçlanmaması adına gerekli tedbirlerin alınması, kadının güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve çalışma hayatında etkin rol almaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Geleneksel cinsiyet rolleri, Toplumsal cinsiyet rolleri

ABSTRACT

Gender has been an important factor in determining the social position and employment of women since history. From the moment a person opens his eyes to the world, he is nourished and shaped according to the gender perception in that society. This concept, which is expressed in different meanings for women and men, prepares women for a patriarchal and employment-related life, except for maternal and employment. Factors such as the social environment of individuals and the culture they live in are also very important in terms of the possibility of causing discrimination as a result of the responsibilities that society attributes to women and men in the concept of gender.

Today, as a result of the roles and responsibilities attributed to women due to their gender perception, apart from their biological differences, they are exposed to many discriminatory treatments and difficulties are experienced in women's employment. According to well known that women comprising nearly half of the total population in the world and Turkey, on behalf of the result in discriminatory approach to women's employment concept of gender perception in taking the necessary measures, women's empowerment, development and taking an active role in working life should be ensured.

Keywords: Perception of gender, Traditional gender roles, Gender roles

MAKALE TÜRÜ: DERLEME**1. GİRİŞ**

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1925 yılında Kastamonu'da yaptığı konuşmasında da dediği gibi toplum kadın ve erkek olmak üzere iki cins insandan oluşur. Birinin birinden ne bir fazla üstünlüğü ne de bir eksik hakirliği vardır. Nitekim cinsiyete dayalı olarak her kültürün, bireyleri belirli kalıp yargılarına sokma girişimleri, toplumlarda cinsiyet rollerini ortaya çıkarmıştır. Bu cinsiyet rolleri kadına ve erkeğe farklı sorumluluklar yüklemiş; kadına ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumluluklar yüklenirken, erkeğe ise ailenin geçimi, para kazanma gibi sorumluluklar yüklenmiştir. Bu toplumsal rol paylaşımı kadının; eğitim, sağlık, karar verme mekanizmalarına katılım haklarını ve iş hayatını olumsuz yönde etkilemenin yanı sıra çeşitli problemleri de beraberinde getirmiştir. Toplumsal hayatın ve çalışma koşullarının değişmesi ile birlikte; yemek pişirme, temizlik, çocuk bakımı gibi işler halen kadınların sorumluluklarında olmaya devam etmiş ve bu da kadınların iş hayatında daha az istihdam edilmelerine, özellikle belli mesleklerde yoğunlaşmalarına, kariyerlerinde ilerlemelerinin güçleşmesine ve düşük statülü, düşük ücretli işlerde görev almalarına neden olmuştur (1).

Biyolojik cinsiyetin dışında hiçbir farklarının olmadığı kadın ve erkeğin toplum tarafından algılanışı incelendiğinde, kadın her zaman tarih boyunca zayıf bir yapıyı ifade etmiştir. Sayısal olarak nüfusun %49.8'ini oluşturan kadının nasıl ifade edildiği son derece önemli bir konudur. Bu bağlamda karşımıza çıkan ilk kavram toplumsal cinsiyet olmuştur. Toplum tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak inşa edilen bu kavram kadınların ya da erkeklerin rol, sorumluluk ve davranışlarını belirlemektedir. Bazı meslekler kadın işi olarak tanımlanırken bazı meslekler erkek işi olarak ifade edilmiştir. Böylece cinsiyete dayalı yapılan ayrımcılık çalışma hayatına girmiştir (2).

2. TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROL KAVRAMLARI

Cinsiyet, bireyin doğuştan getirdiği, kadın veya erkek olarak sahip olduğu genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri tanımlarken; toplumsal cinsiyet ise kadın veya erkek olmaya toplumun, kültürün sosyal olarak yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir (3). Cinsiyeti doğa belirlerken, toplumsal cinsiyeti kültür belirlemektedir (4). Kadın ve erkek olmanın biyolojik anlamının dışındaki sosyo-kültürel yan anlamlarını barındıran toplumsal cinsiyet, toplumsal rol ve sorumluluklara vurgu yaparak, toplumun bizi nasıl algıladığı, bizden nasıl davranmamızı istediği ve neler beklediğine ilişkin ipuçlarını içeren bir kavramdır (5).

İnsan, dünya üzerinde var olduğundan beri hep bir toplumsal yapının üyesi olarak yaşamını sürdürmüştür. Toplumsal yapı ise kültürün, sınıfsal statünün, normların, rollerin, kurumların birbirleriyle kurmuş oldukları ilişkiler sonucu ortaya çıkmıştır (6). Rol kavramlarının toplumsal cinsiyet uyarlamaları ise kişinin cinsiyetiyle belirlenen genel bir rolün canlandırılması yani "cinsiyet rolü" kavramıyla ifade edilmektedir. Bu bağlamda erkek ve kadın rolü olarak iki cinsiyet rolü mevcuttur (7). Kadın ve erkeklerin toplumda üstlendikleri rollerin, doğal ve kendiliğinden bir iş bölümünden çok kültür tarafından belirlenen ve zamanla değişebilir roller ve sorumluluklar içerdiği görülmektedir (8). Kadın ve erkeklerden, toplumun beklentileri ile biçimlenen bu rollere sadık kalmaları beklenmektedir (9). Toplumsal cinsiyet rolü, toplumu oluşturan insanların belirlemesiyle oluşan ve bireylerin yerine getirmelerini bekledikleri cinsiyetle ilgili bir grup beklentidir. Tam olarak, aynı cinsiyet olan insanların nasıl davranmaları gerektiğini anlatan birtakım kurallar veya kültürel olarak oluşturulan talepler cinsiyet rolü olmaktadır (10).

Cinsiyet rollerinin belirlenmesinde şüphesiz toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli öğeler belirleyicidir. Bu öğeler arasında değerlerimiz de bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde çeşitli araştırmalar anne-baba, öğretmenler, kitle iletişim araçları vb. unsurların çocuğun sosyalleşmesinde etkili

olduğu gibi, aynı zamanda da kişinin toplumsal cinsiyet rol kalıpları belirlemede de etkisini ortaya koymaktadır. Bu nedenlerden dolayı, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerler, davranışlar, algı ve tutumlar konusu çok boyutlu incelenmelidir (11).

Genel olarak, toplumsal cinsiyet rolleri geleneksellik ve geleneksel olmama boyutları üzerinden sınıflanmakta ve bu konudaki çalışmalar, öncelikle, kadınların geleneksel normlar tarafından sunulan rol ve beklentilere uyması gerektiğine dair inançlara odaklanmaktadır. Bu bağlamda geleneksellik boyutu, kadının ev hanımı, eş ve anne rollerine sahip olduğunu benimserken, geleneksel olmayan boyut, kadının talip olabileceği statü ve rollerde bir sınırın olmadığına dair inançları kapsar (12).

Toplumsal cinsiyet rollerine diğer bir bakış açısı ise, kadınlarla ilgili tutum ve inançların yanında, erkek rolüne dair hangi davranış ve tutumların uygun olduğuna dair inançları içerir (12). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri temel olarak evlilikte erkeği eve ekmek getiren, kadını ise ev hanımı olarak belirlerken, eşler arasındaki güç ilişkilerini de bu roller üzerinden tanımlar (13). Aynı zamanda erkeklere verilen rollerin, ataerkil sistemdeki değerler sebebiyle daha önemli olduğu düşünülmektedir. Kadınlara verilen roller ise daha çok ikinci planda ve erkeğin tamamlayıcısı konumundadır (14). Özellikle ataerkil geleneksel yapının etkisini halen devam ettirdiği ülkemiz gibi gelişmekte olan toplumlarda, kadının kendisiyle ilgili vereceği kararlarda ve davranışlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren ataerkil düzenin baskısı azımsanmayacak biçimde hissedilmektedir (15).

Geleneksel olmayan cinsiyet rolleri ise eşler arasında rol paylaşımı ve eşitlikçiliği vurgulamaktadır (13). Eşitlikçi tutumdaki bir kadına kıyasla, geleneksel tutumdaki bir kadın için ev işlerinde takdir görmek çok daha önemlidir ve ev hanımlığı ile annelik hayatın temel rollerini teşkil etmektedir (16).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bireyin yaşamını etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır (17). Toplum tarafından kadına uygun görülen bir rol olan ev içi işler, erkek tarafından gerçekleştirildiğinde birey toplumsal rol kalıplarının dışına çıkmış olarak görülmekte ve genellikle yaptırımı ayıplanmak, alay edilmek ya da pısırik olarak değerlendirilmek şeklinde gelişmektedir. Ancak bir kadının uygun görülen rolden sapma davranışı göstermesi sonucu uygulanan yaptırımlar, genellikle daha ağır ve yıpratıcı olabilmekte, kadına yüklenen sorumlulukların daha fazla olduğu görülmektedir. Zaten “kadın” olmakla hayata bir adım geride başlayan kadınlar, toplumun omuzlarına yüklediği ağırlıklarla daha fazla zorlanmakta ve her şekilde denetim altına alınması gerektiği düşünülen bir varlığa dönüşmektedir (18). Bugün erkek ya da kadın rolleriyle doğmadığımız, toplum tarafından sunulan hali hazırdaki rollerin içine doğduğumuz net bir şekilde ortaya konmuştur (19). Toplumun iki önemli unsurundan biri olan kadın, tarih boyunca farklı coğrafya ve kültürlerde, söz konusu toplumların dinî, iktisadî ve toplumsal yapılarına paralel olarak muhtelif görev ve roller üstlenmiş ve istisnalar bir kenara bırakılacak olursa kadınlar yazılan ve aktarılan tarihin pasif bir nesnesi olmaktan öteye geçememiştir (20).

3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROL ALGISININ KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kadınların üretim hayatı içinde yer alması insanlık tarihi kadar eski bir olgu iken, ücretli çalışması Sanayi Devrimiyle birlikte görülmektedir. Savaşların etkisiyle ilk kez çalışma yaşamına ücretli olarak giren kadınların, eğitim düzeylerinin yükselmesi, ekonomik güçlükler nedeniyle kadınların kazancına olan ihtiyacın artması, ucuz iş gücü oluşturmaları gibi nedenlerle giderek artan sayıda çalışma yaşamında yer almaya başlamaktadır. Bu süreçle birlikte kadınların anne, eş, ev kadını üçlemine bir de çalışan kadın rolünü ekledikleri görülmektedir. Kadınların tüm bu rollerini aynı

anda yerine getirmek zorunda kalmaları birtakım sorunları da beraberinde getirmekte, cinsiyet rollerinin yeniden sorgulanmasını sağlamaktadır (21).

Kadının rolü geleneksel toplumlarda ev çevresinde şekillendiği için işteki rolleri de bazen ikinci planda kalabilmekte ve öncelik hep ev olacağından işe yönelik olumsuz algılar ortaya çıkabilmektedir. Çalışan kadın sayısının artması ve şehirleşme ile birlikte olumsuz tavırlarda göreceli bir azalışın olduğu görülse de kadının evde veya işte ihtiyaç duyacağı yardım ve desteği sağlama konusunda sorunlar halen yaşanmaya devam etmektedir. Buna göre bir toplumda yaşayan bireylerin hangi rolü oynayacakları konusu büyük ölçüde o topluma ait normlar tarafından belirlenmekte (22) ve bu kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir (23). Günlük iş yaşamında kadın çalışan yüksek performans beklentisi ile erkeklerle sıkı bir şekilde rekabet etmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda evde şefkatli ve çocuklarının üzerine titreyen bir anne ama aynı zamanda eşinin arzu ve isteklerini duraksamadan yerine getirmeye çalışan bir kadın ve nihayet ev işlerini titizlikle yapan ve herkesin arkasını toparlamaya çabalayan bir hizmetçi olmaya gayret etmektedir. Bu tarz farklı yerlerde farklı rollere bürünmek zaman zaman birbiriyle çakışan rollerin oluşmasına neden olabilmektedir (24).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ya da bir başka deyişle cinsiyete dayalı iş bölümü kadınlara ve erkeklere hangi işleri yapıp yapamayacakları konusunda roller biçmektedir. Bu çerçevede kadınlar, genellikle ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi görevlerden sorumlu iken, erkekler işgücüne katılarak eve para getirmekle sorumludur (25).

Toplumsal yapı, kadınların sosyal ilişkilerde duygusal beklentilere daha fazla önem vermelerini beklemekte ve aile bütünlüğünü sağlamak ve devam ettirmek konusunda kadına aktif bir rol yüklemektedir. Bu bağlamda geçmişten günümüze kullanımını devam ettiren “Yuvayı dışı kuş yapar.” atasözü, aile içerisindeki kadın rolüne atfedilen sorumluluğu vurgulamaktadır. Kadınların bu sorumluluğuna karşılık erkeklerin koruyuculuk ve hâkimiyet gibi toplumsal rollerine ve görevlerine vurgu yapılmaktadır (26). Çocuk bakımından başlayarak, hasta, engelli, yaşlı bireylerin bakımı her zaman kadına bırakılmıştır (6). Günlü ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada (2014) kadın doğası gereği, daha anaçlık gerektiren işlerde (hastabakıcılık, hemşirelik gibi) çalışması gerektiğini vurgulayanların oranı Türk katılımcılar arasında %43,18 dir. Aynı araştırmada (2014) kadının rolünün yalnızca anne ve iyi bir eş olmaktan öteye geçmeyeceğini vurgulayanların oranı %13,63 dür (27). Bu tarz bir önyargılı bakış açısı kadının iş dünyasındaki rekabet için zayıf kaldığı, kendini işine veremediğini, kadınsı rolleri (hamilelik, annelik vs.) kullanarak kaytarma eğilimleri gösterdiği, işinden bir anlam çıkaramadığından dolayı işini sevmediğini ve dolayısı ile düşük etkinlik ve verimlilik ile iş yaptığını savunabilmektedir (24).

Kadınların işgücüne katılımı çerçevesinde yapılan çalışmaların genel özelliklerine bakıldığında kullanılan temel değişkenlerin, kadına ilişkin medeni durum, doğurganlık, hane halkı geliri, eğitim düzeyi gibi sosyal ve ekonomik karakteristikler olduğu dikkat çekmektedir. Ancak gelişmiş ülkeler için yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki büyük farkı gözler önüne sermektedir. Ayrıca, söz konusu veriler incelendiğinde gelişmiş ülkelerin yüz yıl önce geçirdiği sosyal dönüşümün birçok gelişmekte olan ülkede yeni yaşanmaya başladığı ve hatta bazılarında henüz yaşanmaya başlamadığı gözlenmektedir (28).

Çalışmak kadının dünyaya bakışını değiştirmektedir. Bu durumla toplumsal statüsü yükselerek erkeğin arkasında değil yanında onunla eşit olarak topluma katılması sağlanır (29). Bununla birlikte işgücü piyasasında istihdam edilen ve böylece ekonomik özgürlüklerinin yanı sıra kendine güven ve toplumsal saygı kazanan kadınların hem kendileri, hem aileleri hem de toplum için önemli sosyal kazanımlar sağlayacağını da söylemek mümkündür. Kadınların çalışması ile kazanılabilecek bu sosyolojik katkının yanı sıra kadınların işgücüne katılım oranlarının ve dolayısıyla kadın

istihdamının erkeklere kıyasla daha düşük oluşuna ayrımcılık çerçevesinde bakmak da mümkündür. Kadınların işgücüne katılımı önünde erkeklerden farklı veya daha fazla engel bulunması kadın ve erkeğin eşit olarak görülmediği anlamını taşımaktadır. Böyle bir sonuçtan bahsedebilmek için öncelikle kadınların işgücüne katılımı önündeki engellerin tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kadınların işgücüne dahil olmasının ülkelerin ekonomik kalkınma düzeyini arttıracığına ilişkin yaygın bir görüş hakimdir. Kadın istihdamı ve ekonomik büyüme ilişkisi teorisini destekleyen ampirik kanıtlar da mevcuttur. Bu çalışmaların en önemli sonuçlarından biri kadınların işgücüne katılımı ve ekonomik gelişme arasında anlamlı bir ilişki saptanmış olması ve kadın erkek ayrımcılığının fazla olduğu ülkelerde bu durumun büyümeye negatif olarak yansımalarıdır (30).

4. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞININ ÖNLENMESİ KONUSUNDA ALINMIŞ TEDBİRLER VE ÖNERİLER

Türkiye’de pek çok konuda olduğu gibi, kadın-erkek eşitliğinde de devrim niteliğindeki en olumlu adımlar Büyük Atatürk’ün önderliğinde Cumhuriyet döneminde atılmıştır. Yapılanlar yine kronolojik olarak özetlenirse:

- 1926: Türk Medeni Kanunu’nun kabulü ile tek eşlilik zorunlu hale getirildi. Kadınlar boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip oldular.
- 1934: Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- 1935: Kadınların seçme ve seçilme hakkını ilk kez kullandığı seçimlerde Parlamento’daki kadın üye sayısında %4,6’ya ulaşıldı.
- 12. Uluslar Arası Kadın Konferansı, 1935 yılında Atatürk’ün himayelerinde İstanbul - Beylerbeyi Sarayı’nda toplandı.
- 1965: Nüfus Planlaması Hakkında 557 Sayılı Yasa çıkarıldı. Bu yasa ile geriye dönüşümlü aile planlaması yöntemlerinin serbest bırakılması bireylerin üreme haklarını kullanabilmeleri ve özellikle kadın sağlığı yönünden son derece önemlidir.
- 1983: Kadının üreme hakkına daha duyarlı olan ve ona istemediği gebeliğini sonlandırmada karar yetkisi veren Nüfus Planlaması hakkında 2827 Sayılı Yasa kabul edildi.
- 1985: Türkiye, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni (CEDAW) imzaladı. (Sözleşme, 1986’da TBMM tarafından onaylandı.)
- 1990: Türkiye "Çocuk Hakları Sözleşmesi"ni imzaladı (1994’te TBMM tarafından onaylandı.)
- 1990: Daha sonra adı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) olarak değiştirilen kadın-erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi konularında savunuculuk ve uygulamaları izlemeye önemli bir mekanizma olan “Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü” (KSSGM) kuruldu.
- 1990: Tecavüz mağdurunun hayat kadını olması halinde cezanın indirilmesini öngören kanun hükmü, TBMM tarafından yürürlükten kaldırıldı.
- 1994: Türkiye, Kahire-Nüfus ve Kalkınma Konferansı’na resmi düzeyde katılarak bütün kararları kabul ederek imzaladı.
- 1995: Türkiye, Pekin-IV. Dünya Kadın Konferansı’na resmi düzeyde katılarak bütün kararları

çekincesiz olarak imzaladı.

- 1997 yılı kadının statüsü ile ilgili önemli ilerlemeyi sağlayabilecek bir adımın atıldığı yıl olup, zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran 4306 Sayılı Kanun yürürlüğe girdi.
- 1998: Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 2002: Kadın-erkek eşitliğinde önemli maddeler içeren yeni Medeni Kanun yürürlüğe girdi.
- 2005: Yeni Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girdi.
- 2005: Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmalarının belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında olduğuna ilişkin düzenlemenin bulunduğu Belediyeler Kanunu yürürlüğe girdi.
- 2005: Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu çalışmalarına başladı.
- 2006: “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi yayımlandı. • Türkiye, üyesi olduğu Birleşmiş Milletlerin kadınerkek eşitliği konusunda uluslar arası düzeyde organize ettiği toplantıların hepsine resmi düzeyde katılarak alınan kararları imzalamıştır.
- Pekin IV. Dünya Kadın Konferansı'nın önerileri paralelinde Türkiye'de halen sayıları 15'e ulaşan “Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri”nin üniversiteler bünyesinde kurulması da konunun bilimsel yönünün incelenmesi ve savunuculuk aktiviteleri yönünden önemlidir. Bu kapsamda 2001 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde de Rektörlüğe bağlı olarak “Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM)” kurulmuş olup, Merkezin temel amacı “toplumsal cinsiyet eşitliği” konularında bilimsel çalışmalar yürütmek ve savunuculuk yapmaktır. HÜKSAM kurulduğundan bu yana temel amacına uygun pek çok aktivite gerçekleştirmiş olup, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve sağlık bağlantısını kuran temel yayınlarının yanı sıra, bu yazıda ele alınan konu yönünden çok önemli olan, Dünya Sağlık Örgütü- Avrupa Bölgesi işbirliğinde, Türkiye dahil 7 Avrupa ülkesinde yürütülen “Sağlık Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlılığı Yönünden İncelenmesi” çalışmasını da yürütmüştür. Bu çalışma kapsamında Türkiye'de Anayasa dahil 1930 - Umumi Hıfzıssıha Kanunu, 1957 - Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 1961- Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun ve 1983 - Nüfus Planlaması Hakkında Kanun olmak üzere 5 temel yasa toplumsal cinsiyet duyarlılığı yönünden incelenmiştir. Sonuçta, 1980 öncesi çıkarılmış olan yasaların toplumsal cinsiyet eşitliğine daha az duyarlı oldukları ve hatta bazen bu yasalarda kadınların geleneksel rolünü pekiştiren maddelerin varlığı tespit edilmiştir. Bu incelemede 1983 yılında kabul edilen 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanunu en toplumsal cinsiyete duyarlı “gender-sensitif” yasa olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın ikinci fazı UNFPA tarafından desteklenmiş olup, Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Mardin illeri'nde, toplumsal cinsiyete duyarlı olan 2827 Sayılı Yasa'nın, sağlık personeli tarafından ne ölçüde toplumsal cinsiyete duyarlı olarak uygulandığı incelenmiş, beklenebileceği gibi sağlık personelinin uygulamalarda toplumsal cinsiyete duyarlı davranmadıkları saptanmıştır. Bu da sadece yasaların varlığının uygulamalar için yeterli olmadığı savını güçlendirmektedir (31).

Tüm bu yasal değişiklikler yapılmış ancak toplumsal eşitlik anlayışı değişmediği için hala kadına yüklenen toplumsal bakış değiştirilememiştir (29). Türkiye'de 2011 yılında, 15 ve daha yukarı

yaştaki nüfus içerisinde işgücüne katılma oranı %47,5 olup, bu oran erkeklerde %69,2, kadınlarda ise %25,9 oldu. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkeler arasında kadınların işgücüne katılma oranının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. Bunun sonucu olarak BM istatistiklerine göre Türkiye, BM ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılımında dünyada en düşük oranlara sahip 10 ülkeden biridir (32).

Bu nedenle bir anlayış değişikliği gerekmektedir;

- Kadınların eğitilmesi
- Sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılmada kadınlara öncelik tanınması
- Kadınların rol ve sorumluluklarına ilişkin olumsuz kalıp ve yargılarla mücadele edilmesi
- Sorumlulukların birlikte paylaşılması
- Aile içinde kararların birlikte alınması
- Hak ve sorumluluklarda eşitlik
- Ailedeki kız ve erkek çocuklarının eşit davranılarak yetiştirilmesi
- Kadınların toplumda görev almasını sağlamak ve desteklemek, istihdamını arttırmak, kadının çalışma hayatıyla iş hayatının örtüşmesini sağlamak
- Kadınların şiddete uğramasını engellemek
- Ayrımcılığın yasaklanması ve ayrımcılıkla mücadele konusunun geliştirilmesi
- Eşit fırsatlar sağlanması
- Olumlu ayrımcılığın uygulanması Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yapılması gerekli konulardan bazılarıdır (32).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadına biçilen rollerin değiştirilmesi için tüm toplum olarak kadınların önüne çıkarılan engelleri kaldırarak, onları eşit birey olarak kabullenip toplumda hak ettikleri yeri almaları sağlanmalıdır (29).

5. SONUÇ

Üzerinde durulması gereken temel nokta şudur ki, kadın ve erkekler doğdukları andan itibaren algılanma biçimlerindeki normalden sapmalar nedeniyle kadını ayrımcılığın merkezinde konumlandırmaktadır. Ayrımcılığın merkezinde olan kadın kendisine atfedilmiş olan rol ve sorumlulukları yıllarca sırtında bir yük gibi taşıyarak yaşamının çoğu döneminde bazı engellenmelerle maruz kalmaktadır.

Kadınların iş hayatındaki istihdamının son yıllarda arttığı söylene de yapılan çalışmalar bize gösteriyor ki, toplumsal cinsiyet algısı gereği yaşanan bu engellenmelerle baş etmek zorunda bırakılan kadın, istihdamda istenilen oranlara ulaşamadığı görülmektedir. Kadınların hala istenen oranlarda istihdam edilmemesi, öncelikli sorumluluklarının ev işleri olarak algılanmasıyla birlikte aileyi aksatmayacak bir iş bulmak mecburiyetinde bırakılmasıdır. Bu durum kadınların çalışacağı

istihdam alanlarını daraltmaktadır. Dünya nüfusunun yarıya yakını kadınların oluşturması nedeniyle de bu konu önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak tek bir alan olan yasalarda değişiklik yapılmasının yeterli olmayacağı, toplumsal cinsiyet rol algılarına yönelik bilinçli farkındalık yaratılarak istihdam oranlarının artacağı ve toplumun kadına yüklediği sorumluluklarda değişime gidileceği, kadının güçlenip konumunun gelişeceği ve böylece ülkenin refah seviyesinin de artacağı düşünülmektedir.

6.KAYNAKÇA

1. Yılmaz, C. (2019). Toplumsal Cinsiyet Algısının Kadınların Çalışma Yaşamı Üzerindeki Etkileri; Artvin Örneği. Yüksek Lisans Tezi.
2. Tekin, Ö.A. (2017). Turizm Sektöründe Toplumsal Cinsiyet Algısı: Beş Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Cilt 4, Sayı 12, 669-684.
3. Bhasin, K. (2003). Toplumsal cinsiyet “bize yüklenen roller” (Çev. K. Ay). İstanbul: Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
4. Öngen, B., Aytaç, S. (2013-2). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. Sosyoloji Konferansları No: 48/1-18.
5. Zeybekoğlu, Ö. (2013). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu. Eğiten Kitap.
6. Orhan, B., Yücel Ö.R. (2017). Türkiye’de Sağlık Hizmetleri Sunumuna Cinsiyet Açısından Bakış. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Derg;1:53-59.
7. Connell, R.W. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika. Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
8. Aksoy, N. (2006). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve kadının statüsü genel müdürlüğünün rolü. Kadın statüsü uzmanlığı tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
9. Dökmen, Z. Y. (2012). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
10. Sarıbay, A. S. (2001). Erken Yaşlarda Cinsiyet Rolü Kazanımı Üzerine Ebeveynlerin Etkisi. Psikoloji Denemeleri, (2-3), 4-8.

11. Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”, e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, 1C0452, 6, (4), 2446-2458.
12. Fitzpatrick, M. K., Salgado, D. M., Suvak, M. K., King, L. A., & King, D. W. (2004). Associations of gender and gender-role ideology with behavioral and attitudinal features of intimate partner aggression. *Psychology of Men & Masculinity*, 5(2), 91- 102.
13. Amato, P. R., & Booth A. (1995), Changes in gender role attitudes and perceived marital quality. *American Sociological Review*, 60, 58-66.
14. Cangöz, İ. (2013). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı ve Cinsiyetçi Şiddetle İlgili Görüşleri. *İletişim*, 19, 41-64.
15. Kahraman, L., Kahraman, A. B., Ozansoy, N., Akıllı, H., Kekillioğlu, A. ve Özcan, A. (2014). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi toplumsal cinsiyet algısı araştırması. *Turkish Studies*, 9(2), 811-831.
16. Buunk, B. P., Kluwer, E. S., Schuurman, M. K., & Siero, F.W. (2000). The division of labor among egalitarian and traditional women: Differences in discontent, social comparison, and false consensus. *Journal Of Applied Psychology*, 30, 759-779.
17. Aydın, B., Kavuncu, A. N. (1991). Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinde cinsiyet rollerinin araştırılması. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (2), 23–39.
18. Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı. *Ekev Akademi Derg • ICOAEF Özel Sayısı*.
19. Bem, S.L. (1975). "Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny", *Journal of Personality and Social Psychology*; Vol.31, No.4, 634-643.
20. Albayrak, H.Ş. (2020). Kadın Olmak İslam, Gelenek, Modernite ve Ötesi. İz Yayıncılık.
21. Altan, A.Ş. (2000). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
22. Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354.
23. Dökmen, Z. Y. (2004). Toplumsal cinsiyet (ikinci baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

24. Yener, S., Demirtaş, Ö. (2019). Kadın Çalışanların Yaşam Kalite Algılarının Rol Stresi Üzerindeki Etkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg; 7(4) 245–255.
25. Kılıç, D., Öztürk, S. (Mart 2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 1,107-130.
26. Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 209-230.
27. Karakaya, H. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın. Journal of Analytic Divinity Cilt/Vol: 2, Sayı/Issue: 2,36-62.
28. Killingsworth, Mark R. – Heckman, James J. (1986), “Female Labour Supply: A Survey”, Ashenfelter, O. - Layard, R. (Ed.), Handbook of Labor Economics, Vol. 1,ElsevierSciencePublishers, BV.
29. Tuskan, A.A. (2012). Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Bıçılan Roller ve Çözümleri. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1179.pdf
30. Klasen, Stephan – Lamanna, Francesca (2009), “The Impact of Gender Inequality in Education and Employment on Economic Growth: New Evidence for a Panel of Countries”, Feminist Economics, Vol. 15, No: 3, July, s. 91-132.
31. Akın A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırmıcılığı ve Sağlık. Toplum Hekimliği Bülteni; Cilt 26, Sayı 2.
32. TÜİK (2014). Hane halkı işgücü İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16007> (Erişim Tarihi: 13.10.2014).